

NRC, 15 maart 1991

BOEKEN

Vader kon geweldig zingen; Novelle van Nicolette Sambers

Nicolette Sambers: Chinezen van glas. 110 blz. Uitg. De Bezige Bij. Prijs: fl. 22, 50.

Janet Luis
Leestijd 4 minuten

Dat Johan Cruyff nog eens zou figureren in Revisor-proza, wie had dat ooit kunnen denken. In de nieuwe novelle, Chinezen van glas, van Nicolette Sambers komt hij voor, niet in het echt trouwens, en in een gedaante die nu al gedateerd is. Sambers laat haar hoofdpersoon struikelen over zijn manshoge evenbeeld dat wervend staat opgesteld voor een tabakszaak. De kartonnen Cruyff valt om. "Terwijl ik me bukte om de sportieve roker weer op de been te helpen, voelde ik mijn hart bonken". Overigens is Cruyff voor het verhaal niet echt van belang, net zo min als een gele glaskop, een bromvlieg of andere alledaagse verschijnselen die een mens nu eenmaal op zijn weg kan treffen.

Revisor-proza zei ik zojuist, om het contrast tussen voetbal en literatuur zo groot mogelijk te maken, maar eigenlijk is Chinezen van glas helemaal niet zo Revisor-achtig. De verhalen in De Franse tuin (1983) en Portret van mijn engel (1987) waren geheimzinniger en in psychologisch opzicht meer verknoopt. Deze nieuwe novelle is, zeker voor Sambers' doen, een tamelijk gewoon en samenhangend verhaal over tamelijk gewone mensen en dingen. Het heeft een begin en een eind, de opbouw ervan is helder en nagenoeg chronologisch en het heeft zelfs een soort plot.

Liefhebbers van het literaire raadsel zullen deze ontwikkeling naar het meer realistische verhaal misschien betreuren, maar zij hoeven ook weer niet bang te zijn dat Smabers deze keer breeduit op de praatstoel is gaan zitten. Haar zinnen zijn nog steeds kort, het taalgebruik is eenvoudig en effectief, de dialogen zijn levendig en is er veel wit op de bladzijden. Want hoe behoudend ze ook mag zijn in de keuze van haar onderwerpen - ook in haar nieuwe boek leunt zij zwaar op jeugdherinneringen -, ze weet wel wat schrappen is. Daardoor doet haar stijl soms wat hoekig, bijna afgemeten aan. De eventuele kilheid die daaruit voort zou kunnen vloeien, wordt ruim gecompenseerd door de vertrouwelijke toon van haar verhalen, die ervoor zorgt dat men zich snel thuis voelt in haar wereld. Neem nu deze ontmoeting tussen een man en een vrouw op straat, nadat het heeft geregend. "De stoeptegels begonnen aan de randen al te drogen. De man bleef staan en wreef weer over zijn neus. Hij zat er ongelukkig uit en daarom nodigde ik hem uit voor een kop thee. Hij keek op zijn horloge en eensklaps begon hij te ratelen. Het duurde even voordat ik een patroon ontdekte in zijn boodschappen, want hij wierp ze in mijn hoofd alsof het ging om losse pakjes in een mandje van de supermarkt; koffie, tandpasta, azijn."

De wereld van Nicolette Smabers is klein. Meestal omspant hij niet veel meer dan een gezin of een familietak. Maar wat brokkelig en in meer of mindere losse indrukken en observaties tot ons kwam uit haar eerste twee bundels, dat presenteert ze nu als een afgerond geheel in *Chinezen van glas*. Of zij met deze novelle de schildering van 'een katholiek Haags milieu in de jaren vijftig en zestig' afsloot, zoals de flaptekst wil doen geloven, dat vraag ik mij af. Het gaat hier niet zozeer om een Haags milieu en trouwens ook niet om katholicisme.

Ik zou eerder zeggen dat ze het een en ander herneemt dat naar haar smaak onderbelicht is gebleven. Zo is er vooral de intrigerende half-Indische vader, de grote onbekende uit de eerdere verhalen, de lezer van een boek, *In het teken van Egypte*. Deze zeer zwijgzame, postzegels verzamelende hartpatient is zo goed als een onbekende voor zijn eigen kinderen.

Smabers doet, namens haar alter ego Edith, een poging om hem in deze novelle meer gewicht te geven, een enkele keer ook letterlijk als ze hem in gedachten 'de reus' noemt. Achter zijn hoofse gedrag op straat, zijn statige manier van

wandelen ('Pa liep rijk'), zijn verhouding met zijn schoonzus Dora en zijn mysterieuze, Indische afkomst vermoedt zij diepe gronden: grootheid van geest, blauw bloed, blinde hartstocht en een roemrucht en weelderig verleden. Aan de ene kant is er de angst voor illusies die ongegrond zullen blijken. Veel dingen lijken beter dan ze zijn. Hoe mooi bijvoorbeeld knikkers ook kunnen glanzen - de 'Chinezen van glas' uit de titel -, ze zullen nooit uitgroeien tot parels. Maar aan de andere kant is er de onverdraaglijke gedachte aan de sfinx-achtige huisgenoot over wie niets met zekerheid te zeggen valt en die de verbeelding wel in gang moet zetten.

De ontreddeering waaraan het gezin ten prooi is door de geestelijke afwezigheid van de vader, wordt door Smabers geestig, maar ook ontroerend onder woorden gebracht. "Knikkers, geen parels", zo houdt het meisje Edith zich voor. "Toch dacht ik altijd aan iets groots, want vader kon geweldig zwijgen. - Het was veel meer dan simpelweg niet spreken over een bepaalde kwestie. Vaders zwijgen ondergroef mijn taal van 'ja' en 'nee' en 'groot' en 'klein'."

Aandoenlijk is de kleine conversatie met de zesjarige Jan en de twaalfjarige Kas, die op deze overpeinzingen volgt. "Vooruitlopend op wat ik later toch misschien zou horen, zei ik tegen Jan dat wij eigenlijk van adel waren. 'Wist ik ook wel hoor', zei Jan. 'Alle mensen stammen van de apen af', riep Kas die ons had afgeluisterd vanuit de gang. 'Wist ik allang', zei Jan. "

Wereldvrede

Terwijl een oudere zus daadwerkelijk op onderzoek uitgaat naar de voorgeschiedenis van de vader en daarbij niet terugdeinst voor seksueel contact met haar eventuele halfbroer, zoekt Edith vooral houvast in taal. De taal is voor haar de leverancier van grote woorden met verheven betekenissen, zoals God, Wereldvrede en Liefde, waarbij ze 'flonkeringen op de toppen van het rusteloze wateroppervlak' meent waar te nemen. 'Bij alle grote woorden dacht ik aan de plussen en de minnen van het laatste licht op zee.' Maar ook biedt de taal wel eens uitkomst uit een onbekende en angstige situatie. "'Tafel, ' zei ik, 'lamp'. En daar had ik goed aan gedaan, want de tafel en de lamp namen gedwee hun namen in ontvangst en sloten zich daarbinnen op."

Haar zus beschuldigt haar ervan dat zij van het leven van de vader een prachtig verhaal wil maken, terwijl het in werkelijkheid, zoals haar is gebleken, een droevige en beschamende vertoning was.

Er wordt in deze novelle een erg belangrijke ontdekking gedaan. Wie de macht heeft van het woord, hoeft zich niet te veel te bekommeren om de illusies van anderen en trouwens ook niet om de waarheid, die meestal toch onvindbaar is. In het ideale geval, en Nicolette Smabers geeft daar met Chinezen van glas een goed voorbeeld van, houdt een verhaal een mooi en diplomatiek midden tussen de banale realiteit en het verlangen naar het grootste en meeslepde.